

TERMENI PENTRU ‘GĂLĂGIE’ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

MARA IULIANA MANTA, ANDREEA-ALEXANDRA LOIZO

Propunem o analiză lexico-semantică și onomasiologică a termenilor pentru *gălăgie* în dialectele limbii române; termenii sunt excerptați din surse dialectale și folclorice: ALRR. *Sinteză I* și ALR. *Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*, Nicolae Saramandu, *Atlasul lingvistic al dialectului aromân* (vol. I), Magdalena Vulpe, Cornelia Coțuț, *Graiul din zona Porțile de Fier* (vol. I), TD. Dobrogea, TD. *Muntenia I și II*, GD. *Oltenia, Lexic regional* (coord. Lucreția Mareș), Romulus Todoran, *Material dialectal. Din însemnările lexicografice ale lui I. Micu Moldovanu, Folclor din Oltenia și Muntenia. Texte alese din colecții inedite*, D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*, Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*, G. Alexici, *Texte din literatura poporană română* (vol II), V. Șerban, *Vocabular regional (satele de la Valea Bahnei)*.

STRUCTURA ARTICOLULUI: În primul capitol sunt discutați termenii dialectali din dacoromână, pe baza răspunsurilor înregistrate în harta 110 din ALRR. *Sinteză I* (Chestiunea 228, întrebarea indirectă „Copiii, când sunt toți la un loc și vorbesc și strigă toți, fac mare...”), prezentarea fiind completată și de informații din celelalte surse dialectale și folclorice. Subcapitolele 1.1. și 1.2. se concentrează asupra răspunsurilor principale înregistrate în ALRR. *Sinteză I*, dar pentru fiecare termen analizat sunt furnizate și informații privind înregistrarea ca răspuns secundar. În subcapitolul 1.3. sunt discutați numai acei termeni care au fost notați exclusiv ca răspuns secundar. Subcapitolul 1.4 aduce în discuție alți termeni dialectali din dacoromână pentru desemnarea noțiunii de „gălăgie” identificați în glosare dialectale și culegeri de folclor, dar neînregistrați în atlasele dialectale. Capitolul 2 urmărește utilizarea termenilor dialectali din dacoromâna vorbită în afara granițelor țării. Materialul, bazat pe ALR. *Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*, este organizat în două subcapitole care vizează termenii identificați la răspunsul principal și, respectiv, la răspunsurile secundare. Capitolul 3 este dedicat analizei onomasiologice și lexico-semantice pe baza termenilor înregistrați în dacoromână (capitolele 1 și 2). În capitolul 4 sunt discutați termenii înregistrați în celelalte dialecte ale limbii române: aromâna (subcapitolul 4.1.), meglenoromâna (4.2.) și istroromâna (4.3.). În fiecare dintre capitole, toți termenii sunt analizați din punct de vedere etimologic, semantic și al distribuției geografice. Ultimul capitol cuprinde câteva concluzii formulate pe baza analizei materialului de față.

1. TERMENI DIALECTALI PENTRU DACOROMÂNĂ (PE BAZA ALRR. *Sinteză I*)

1.1. Termeni care formează arii lingvistice

Cel mai frecvent înregistrat termen, *gălăli~e* (< *gălăgi*, care conform CDER este de origine slavă, cf. rus. *galačiti*, pol. *gahuszyć*, de la radicalul *glasŭ*, de unde avem în română *glas*, + *-ie*¹) este folosit în toate ariile lingvistice ale dacoromânei, după cum urmează: 8 puncte din Banat, 33 de puncte din Maramureș, 96 de puncte din Transilvania, 162 de puncte din Moldova și Bucovina, 162 de puncte din Muntenia și Dobrogea, 65 de puncte din Oltenia; ca al doilea răspuns mai este înregistrat în 3 puncte din Banat, 5 puncte din Crișana, 40 de puncte din Transilvania, 21 de puncte din Moldova și Bucovina, 21 de puncte din Muntenia și Dobrogea, 12 puncte din Oltenia; ca al treilea răspuns a mai fost înregistrat în 3 puncte din Transilvania, două puncte din Moldova și 3 puncte din Muntenia; ca al patrulea răspuns apare în două puncte din Transilvania, iar ca al cincilea răspuns într-un singur punct din Transilvania. Ariile configurate în ALRR. *Sinteză I* sunt confirmate de TD. *Muntenia I și II* (să văză ce *Re gălăgiRe*// úrsu Rera-ntre noi; faj *gălăgiRe*/ faș_ f'ócu) și de *Graiul din zona Porțile de Fier* (în ogașu-1la aúÊe o *gălăz/giRe*). În graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc, termenul are frecvență redusă (două răspunsuri principale și două secundare). Înrudit cu *gălăli~e* este și termenul *gălălěni~e* (neînregistrat în dicționar, posibil din *gălăgie* + *-enie*), notat într-un punct în Muntenia, precum și forma verbală ind. prez. 3 pl. *gălălěsc* (< *gălăgi*), notată într-un punct în Oltenia. Mai trebuie amintită forma verbală (reflexivă) la ind. prez. 3 pl. *se gălălěsc*, înregistrată ca al treilea răspuns într-un punct cartografic din Muntenia din ALRR. *Sinteză I*.

Al doilea cel mai răspândit termen este *lărmă* (< magh. *lárma*, sb. *larma*), înregistrat în 65 de puncte din Banat, 74 de puncte din Crișana, 15 puncte din Maramureș, 70 de puncte din Transilvania, două puncte din Moldova și două puncte din Oltenia; ca al doilea răspuns mai este înregistrat în 32 de puncte din Crișana, într-un punct din Maramureș, în 45 de puncte din Transilvania, într-un punct din Bucovina și în două puncte din Muntenia; ca al treilea răspuns a fost notat într-un punct din Crișana, în 3 puncte din Transilvania și într-un punct din Bucovina, iar ca al patrulea răspuns apare într-un singur punct din Transilvania. Este de observat faptul că termenul nu este înregistrat în Moldova–Bucovina. În schimb, varianta *alărmă* (< *larmă* cu *a* protetic) este înregistrată ca răspuns principal într-un punct din Moldova, iar ca răspuns secundare apare într-un punct Moldova și două puncte Muntenia. Merită precizat că, în TD. *Dobrogea*, sunt

¹ Unde nu se precizează altfel, pentru etimologie a fost consultat DA/DLR.

înregistrate atât substantivul (împutérEa nóptî/ așúde-alármâ), cât și forma verbală *am alarmat* 'am făcut larmă': *Ăm işit afăr-am alarmát, am dat gúră*. Termenul este folosit și în graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc (în 12 puncte cartografice ca răspuns principal și în 20 de puncte ca răspuns secundar). E interesant de observat faptul că printre sensurile termenului *larmă* se menționează și acela figurativ de „frământare, zbucium” (DEX 2009).

Al treilea răspuns ca frecvență din ALRR. *Sinteză I.* este *scandál* (< fr. *scandale*, cf. lat. *scandalum*), cartografiat într-un punct din Transilvania, un punct din Moldova, 22 de puncte din Muntenia și un punct din Oltenia; ca al doilea răspuns a fost înregistrat într-un punct din Banat, în două puncte din Bucovina și într-un punct din Moldova. Trebuie reținut că sensul principal al cuvântului *scandal* este acela de „zarvă, vâlvă produsă de o faptă reprobabilă, rușinoasă; indignare, revoltă provocată de o asemenea faptă”, iar sensul de „zgomot mare, gălăgie, tărăboi” rezultă prin extindere (DEX 2009).

Termenul *zgomót* (< sb. *glomot*) a fost cartografiat într-un punct din Banat, în 4 puncte din Transilvania, în 4 puncte din Moldova, în 4 puncte din Muntenia și în 9 puncte din Oltenia; a mai fost înregistrat ca al doilea răspuns în două puncte din Banat, în două puncte din Transilvania, în două puncte din Bucovina, în 3 puncte din Moldova, în 14 puncte din Muntenia și într-un punct din Oltenia.

Haz (< tc. *haz*) a fost cartografiat în 7 puncte din Moldova, în 6 puncte din Muntenia, în 5 puncte din Oltenia; ca al doilea răspuns a fost notat într-un punct din Banat, într-un punct din Bucovina și în 4 puncte din Muntenia. Interesante sunt sensurile cuvântului: „1. Stare de bună dispoziție, de voieșie; veselie. 2. (Înv.) Plăcere, bucurie (pe care o simte cineva sau pe care o faci cuiva). 3. Calitatea cuiva de a plăcea (prin veselie, spirit, farmec etc.)” (DEX 2009)

Hólcă (< ucr. *holka*) a fost cartografiat în două puncte din Maramureș, în 9 puncte din Transilvania, în 4 puncte din Bucovina; a mai fost înregistrat ca al doilea răspuns în 7 puncte din Transilvania și în 6 din Bucovina, ca al treilea răspuns în 2 punct din Transilvania și într-un punct din Bucovina, dar și ca al patrulea răspuns într-un singur punct Bucovina. Termenul figurează în dicționar cu două sensuri: „1. Zgomot. 2. Sfadă” (MDA²)

Hóhot (< rus. *hohot*) a fost notat în 11 puncte din Muntenia. Cuvântul, cu sensul principal de „Izbucnire zgomotoasă de râs sau de plâns”, figurează în dicționar și cu sensul figurativ de „Zgomot puternic (cu ecou)” (DEX 2009).

Alá~ (< tc. *alay*) a fost cartografiat într-un punct din Bucovina, în 5 puncte din Moldova, în 3 puncte din Muntenia și într-un punct din Oltenia; ca al doilea răspuns a fost notat într-un punct din Moldova, în două puncte din Muntenia și într-un punct din Oltenia. Termenul mai apare și în varianta *halá~*, fiind înregistrat în două puncte din Oltenia ca răspuns principal, iar ca al doilea răspuns într-un punct din Muntenia și în două puncte Oltenia. Principalul sens al termenului este acela de „Mulțime de oameni care însoțește o ceremonie, o persoană de seamă etc.;

paradă, pompă”, sensul de „gălăgie provocată de această mulțime” rezultând prin extindere (DEX 2009).

1.2. Termeni care nu formează arii lingvistice

Balamúc (< nm. pr. *Malamuc*, localitate din județul Ialomița, unde se afla un ospiciu – DEXI 2007) a fost înregistrat în 3 puncte din Muntenia, iar ca al doilea răspuns a mai fost notat într-un punct din Moldova.

-*oroból* variantă fonetică, neînregistrată în dicționare, a lui *ciorobór* (< formație onomatopeică, comp. magh. *csörpör* – DLRM) a fost notat într-un punct din Crișana și în două puncte din Transilvania; ca al doilea răspuns, a fost consemnat într-un punct din Transilvania. Termenul este înregistrat și în Todoran 1960, confirmând folosirea lexemului în Transilvania, dar și în Banat²: Era un *ciorobol* de nu se putea auzi nimic. Copiii fac un *ciorobol* îngrozitor. Sensul relevant al termenului este acela de „ceartă însoțită de vorbă multă”, prin extindere „gălăgie”.

Zárvă (< cf. ucr. *zarva*) a fost înregistrat într-un punct din Transilvania și în două puncte din Moldova; ca al doilea răspuns, termenul apare într-un punct din Maramureș, un punct din Transilvania, două puncte din Moldova, două puncte din Muntenia și un punct din Oltenia. Termenul este înregistrat și într-o localitate din afara țării. Sensul principal al termenului este acela de „gălăgie”, prin extinderea căruia apare și acela de „mișcare, agitație, tulburare, frământare” (DEX 2009).

Gúrá (< lat. *gula*) a fost înregistrat într-un punct din Transilvania și încă un punct din Oltenia; ca al doilea răspuns, a fost notat în două puncte din Crișana, într-un punct din Transilvania, într-un punct din Bucovina și în două puncte din Oltenia. Termenul este înregistrat și la românii din afara granițelor țării, în patru localități ca răspuns principal și în alte trei ca răspuns secundar. Sensul cuvântului este obținut prin metaforă³.

Hărmălă~e (< formație onomatopeică) a fost înregistrat într-un punct din Transilvania și un punct din Moldova; ca al doilea răspuns, a mai fost consemnat în două puncte din Muntenia. Ca și în cazul lui *zarvă* de mai sus, sensul principal al termenului este acela de „zgomot mare (produs de strigăte, de glasuri amestecate)”, sensul de „dezordine însoțită de zgomot”, fiind secundar (MDA²).

Cuvântul *Öilomán* (< et. nec.), însemnând „gălăgie mare, făcută de mai mulți laolaltă, cu râsete, chiote, țipete, ceartă și bătăi” (MDA²), a fost înregistrat în două puncte din Muntenia, apărând și în graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc, într-un punct cartografic. Termenul *Öilamá~e*, neînregistrat în dicționare, pe care-l putem asocia cu *Öilomán* (eventual prin varianta *chilăman* – MDA²), este înregistrat într-o localitate din Moldova.

² „Întreg materialul dialectal, ca și folcloric de altfel, e adunat din diverse părți ale Ardealului și Banatului”. (Todoran 1960: 7)

³ „Gura mai e și organul vorbirii, de aceea se poate întrebuița în mod metaforic și pentru «glas» (*se aude numai gura lui*), «gălăgie» (*face gură*) [...]” (Pușcariu 1940: 120)

Utilizarea neologică și metaforică a cuvântului *afăÉire* (< *a* = *ad* + *facere*, după fr. *affaire*) a fost consemnată într-un punct din Muntenia.

Termenul *alimá*~, variantă neînregistrată în dicționare a lui *halimai* (< rrm *halimata*), cu sensul de „zgomot mare” (MDA²), a fost înregistrat într-un punct din Muntenia.

Termenul *gîlÉávă* (< bg. *gălčava*), cu sensul principal de „ceartă (zgomotoasă, aprinsă)” (DEX 2009), a fost notat într-un punct din Transilvania; ca al doilea răspuns și ca al treilea răspuns a fost consemnat în câte un punct din Muntenia; termenul este înregistrat și în graiurile din afara granițelor țării, la plural (*gîlÉévur*—), într-un singur punct cartografic; de asemenea, același termen apare în *Dicționarul meglenoromân* al lui Capidan.

Hîrgalăș apare într-un singur punct din Moldova. Termenul nu e neînregistrat în dicționare, dar poate fi asociat cu *hargalâc*, ținându-se cont de sensul de „mulțime (de oameni), gloată” menționat în *Lexic regional* 1967; *hargalâc* este variantă a lui *hargalîc*, care, conform DA, este același cuvânt cu *agărlâc* < tc. *ağırlik* „greutate”; merită menționat faptul că un sens învechit al lui *agărlâc* este acela de „calabalâc” = „Obiecte felurite (în dezordine)”. Termenul mai apare în *Lexicul regional* 1967, sub forma *harcalic*, variantă a lui *agărl^{1/2}c* (< tc. *ağırlik* Suciș 2010), înregistrat în aceeași regiune, cu două sensuri: „ceată, grup de copii care fac multă gălăgie” și „larmă mare, gălăgie, tărașoi făcut de copii la joacă”. Procesul semantic metonimic se produce pentru ambele sensuri: de la „mulțime de oameni, gloată” (*agărl^{1/2}c*) la „grup de copii care fac gălăgie”, apoi la „gălăgie, larmă făcută de copii” (varianta *harcalic*).

Forma *hóle* a fost consemnată într-un punct din Transilvania. Termenul nu pare să coincidă cu lexemul *holă* (< ns, cf. *hală*) gășit în dicționare, care are sensul de „potaie”. Mai plauzibilă este asocierea cu regionalismul *hală* (< sb., bg. *hala*), de la care reținem sensurile de „uragan, furtună, vijelie” și (la plural) „păsări de curte” – DEX 2009. O altă ipoteză este aceea că *hóle* constituie variantă a lui *holcă*, termen înregistrat în Transilvania (vezi subcapitolul 1.1.), ținând cont de faptul că, la același punct cartografic unde primul răspuns înregistrat este *hóle*, cel de-al treilea răspuns este *holcă*.

Termenul *hormót* (< et. nec.), cu sensul de „gălăgie, zgomot, larmă” DRAM 2015, a fost înregistrat într-un punct din Maramureș, iar *Tratatul* confirmă folosirea termenului (alături de *lărmă*) și în graiurile din afara granițelor țării (vezi harta 122).

Forma *nilîniști* (< ne- + *liniște*) a fost notată într-un singur punct din Moldova.

Cuvântul *olal²©* (< ns, cf. *olălăi* < posibil de origine onomatopeică – MDA²), de la care reținem sensurile de „strigăt” și „gălăgie” (MDA²), apare într-un punct din Transilvania, dar și ca al treilea răspuns, în varianta fonetică *olăl²©*, într-un punct din Transilvania.

Forma *rémet* a fost înregistrat într-un singur punct din Banat. MDA² asociază *remet* cu *freamăt* (< lat. *fremitus*).

Cuvântul *rîs* (< lat. *risus*) a fost notat într-un punct din Moldova, iar ca al doilea răspuns mai apare într-un punct din Oltenia; cuvântul este înregistrat și în graiurile din afara granițelor țării, ca răspuns principal în două localități.

Forma *sÖilal*²© a fost notată într-un punct din Transilvania. Cuvântul nu este înregistrat în dicționare, dar e posibilă asocierea sa cu *schilelău*- postverbal al lui *schelălăi*. Dintre sensurile date de MDA² pentru *schelălăi* reținem acelea de „(D. câini, pgn, d. alte animale) A scoate sunete plângătoare, ascuțite și repetate (de obicei de durere)” și „(D. oameni, mai ales d. copii mici; dep; pan) A plânge (continuu, strident)”.

Tărăbó (< cf. alb. *terboz*, gr. *thorybos* „zgomot”) a fost notat ca răspuns principal într-un punct din Bucovina; în aceeași regiune, tot într-un punct, a fost consemnat termenul ca al doilea răspuns, în varianta fonetică *tarabó*. Ca și în alte cazuri de mai sus, sensul de „agitație” este secundar celui de „gălăgie mare” (MDA²).

Verbul *zbărá* [ind. prez. 3 pl.] (< probabil lat. **exbelare*) a fost consemnat într-un punct din Transilvania. Sunt de reținut sensurile conform DEX 2009: „1. (Despre animale) A scoate zbiețete. 2. (Despre oameni) A striga tare și strident; a țipa, a răcni”.

1.3. Termeni înregistrați la răspunsurile secundare

– *cravál*, înregistrat într-un punct din Banat. Lexemul nu este înregistrat în dicționarele consultate, dar pare posibilă asocierea cu substantivul neutru *cravái* (-iuri), înregistrat în CDER ca regionalism din Banat cu sensul de „dar care se face lăuzelor”, din sb. *krava(lj)* „dar de nuntă”; această ipoteză ar presupune o metaforă daruri-petrecere-gălăgie.

– *glágumă*, variantă fonetică a lui *glagomă*, a fost înregistrat într-un punct din Muntenia; termenul *glagomă* a mai fost notat și în Oltenia (Tomescu 1944), iar în ALR. *Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*, *gălámă* a fost consemnată în 38 de puncte cartografice ca răspuns principal și în 11 puncte a răspuns secundar: „*gălámă*-i pe sârbește”, „*gălámă* zic sârbii”, „*gălámă* e vorbă sârbească, gălăgie zic ăia, în vale”. O posibilă origine a cuvântului *glagomă* este, din sb. *galama* (Scriban 1939); conform Tomici 1998, *galama* înregistrează sensul „zgomot, larmă, gălăgie, zarvă, tărăboi”).

– *golomóz* (< et. nec.) a fost înregistrat în punctul 92 Banat. Sensurile relevante ale cuvântului sunt acelea de „grămadă de oameni care vorbesc toți odată” și de „amestecătură” (MDA²).

– *hălótă* (neînregistrat în dicționare) a fost înregistrat într-un punct din Bucovina.

– *haramán* a fost înregistrat în 6 puncte din Muntenia, dar apare și în *Folclor din Oltenia și Muntenia*: „Și din gură chiuia/ Mare *haraiman* făcea” (Cântecul lui Radu Mocanu). Într-un singur punct din Muntenia mai este înregistrată ca răspuns secundar și forma *aramán*, variantă a lui *haramán* neînregistrată în dicționare. Conform DEX 2009, este vorba despre un regionalism cu sensul „Gălăgie, tărăboi,

zarvă” și cu etimologie necunoscută. Scriban pe de altă parte, consideră că este un cuvânt imitativ „ca și *harhat*, *hîrîŭ*, *huruŭ* și *-man* ca în *chiloman*”.

– *h²lît* (neînregistrat în dicționare) a fost notat într-un punct din Muntenia.

– *húiet* (< *hui* + *-et*; *hui-* < formație onomatopeică) a fost înregistrat în 23 de puncte din Bucovina și în două puncte din Moldova. Reținem sensul de „vuiet” (= „1. Zgomot prelungit produs de diferite lucruri în mișcare sau în vibrație; vâjâit, muget, freamăt, foșnet, huiet.” și „2. Zgomot mare, gălăgie, vacarm, larmă, vociferare.”), conform DEX 2009.

– *h^ood^oróg* a fost înregistrat într-un singur punct din Bucovina. Asociem cuvântul cu interjecția onomatopeică *hodoróg*, care „imită zgomotul produs de căderea sau de ciocnirea unor obiecte tari, de mersul zdruncinat al unui vehicul etc” (DEX 2009).

– *jĂmăt* (variantă a lui *jimet* < *jimi* + *-et*, conform MDA²; *jimi*, termen învechit și regional cu etimologie necunoscută, care înseamnă „a mișuna”) a fost înregistrat într-un singur punct din Moldova. Conform MDA², primul sens este acela de „mulțime de oameni”, iar al doilea cel de „gălăgie”.

– *su[~]ávă* (neînregistrat în dicționare) a fost notat într-un punct din Banat.

– *to[~]* (< tc. *toy* „petrecere, banchet”) a fost notat ca al doilea răspuns în 3 puncte și ca al treilea răspuns într-un punct din Transilvania. Reținem sensurile relevante din DEX 2009 „2. (Înv. și pop.) Învălmășeală, încăierare; tărașoi, zarvă”.

– *vică* (< srb *vika*) a fost consemnat în două puncte din Banat, dar este înregistrat și în Alexici 1966: „Cucu×e, pasăre mică./ Tună-n codru, fașe *vică*” (Straja RSFI, actual Serbia); de asemenea, este notat ca răspuns principal și secundar în câte o localitate în graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc. Conform MDA², termenul are înțelesul de „larmă” și „zgomot” în zona Banatului.

– *Öiote* (< formația onomatopeică *chiu* + sufixul *-ot*) a fost înregistrat într-un singur punct din Oltenia. Conform MDA², principalul sens al cuvântului este acela de „strigăt puternic și prelung”, urmat de cel de „larmă”.

1.4. Alți termeni dialectali din dacoromână

Consultând *Lexicul regional* 1967, am identificat 3 termeni pentru noțiunea „gălăgie” pe care nu i-am regăsit în ALRR. *Sinteză I: tărăr1u, blazgónie, hălái(ul)*.

Termenul *tărăr1u* a fost identificat în Oltenia (Drăgănești, Drăgășani, Râmnicu Vâlcea și Slatina); în privința etimologiei, prezentăm două ipoteze menționate în bibliografia consultată. Prima ipoteză este aceea conform căreia *tărăr1u* este un termen semianalizabil de la *a tărărui* ‘a tărăgăna’, al cărui sens peiorativ este dat de finala în *-ău*, prin confuzie cu sufixul omonim (cf. *Formarea cuvintelor* 2015: 495); analiza propusă se referă la sensul ‘pierde-vară’, înregistrat de V. Șerban în 1951: „*tărărău* adj. = pierde-vară, târâie-brâu” [*Vocabular regional (satele de pe Valea Bahnei)*]. Ca substantiv cu sens apropiat, termenul este

înregistrat și de Tomici 2009 „tărărau s.m. în locuțiunea *se ține țărărau-bărărau* = se ține cârd, unul după altul”. A doua ipoteză ar fi relația cu verbul regional „a țărărai” (< formația onomatopeică *tarara-*) cu sensurile „1. A cânta întruna, monoton. 2. (despre bibilici) A scoate sunetul caracteristic speciei respective (Cristești-Botoșani)” cf. DLR. Considerăm că sensul (a face zgomot, gălăgie), etimologia și zona în care este înregistrat verbul sunt argumente pentru asocierea formală a substantivului analizat cu verbul „a țărărai”. Prin urmare, poate fi vorba de o relație de omonimie între lexemele identificate în zona Moldovei și cel din Oltenia. De altfel, Tomici 2009 înregistrează încă o expresie relevantă, în care sensul substantivului este apropiat de cel analizat: „se țin de țărărau = se contrazic, se ceartă”.

Blazgónie (cf. *bazaconie* < paleosl. *bezŭ-zakonije* – MDA2), înregistrat în Suceava, Dorohoi și comuna Căndești cu sensul de „gălăgie, larmă, zgomot asurzitor făcut de copii”, este obținut prin metaforizare: *poznă* (fam.) – gălăgie, zgomot.

Am reținut în analiza propusă termenul *hălăi(ul)*, înregistrat în GD Oltenia, care se referă la „gălăgia, lătratul câinilor”, pentru legătura cu verbul *hălăi* (< formație onomatopeică), respectiv derivarea lexicală și semantică: „1. a face hărmălaie, gălăgie; 2. a se certa” (verbul e consemnat în *Lexic regional* 1967 pentru județul Argeș).

Din Udrescu 1960 (*Glosar regional. Argeș*), am identificat opt lexeme care definesc noțiunea analizată.

Bleodógor, cu varianta *blodógor*, termen neînregistrat în dicționare, este definit drept „amestec de glasuri, vorbărie multă, nelămurită; gălăgie, haraiman, bleodogăreală”. În privința originii, cuvântul poate fi considerat un derivat regresiv de la verbul *blodogóri* (< vsl. *благодаруму* – MDA) cu sensurile: „(Înv.) 1. A vorbi de neînțeles (într-o limbă străină); 2. (Pop) A pălăvrăgi”. Și în acest caz, e vorba de o derivare lexicală și semantică [a pălăvrăgi → amestec de glasuri, vorbărie, gălăgie].

Termenul *.iorbalác* (< tc. *çorbalyk*) este reținut pentru sensul (figurat) neînregistrat în dicționarele generale: „amestec de lume, învălmășeală; ceartă, scandal; hairam”. Derivarea semantică se produce prin sensurile dialectale ale substantivului: mâncare proastă (depreciativ) → amestecătură de obiecte aruncate în dezordine → adunătură de derbedei; clică (figurat) → amestec de lume, învălmășeală; ceartă, scandal; hairam.

Gărăială (probabil de origine onomatopeică, cf. *gar* „(Înv.) Cuvânt care imită strigătul ciorii” – MDA) înregistrează ca sens „(p. ext.) gălăgie, ciorăvăială, ceartă; zbenguială, haraiman”: S-au luat la *gărăială* ca nebunii. Mă, copii, ce *gărăială* e asta pe voi; jucați-vă frumos!. Derivarea semantică este fenomenul prin care se ajunge de la sunetul (puternic) scos de ciori la ceartă/gălăgia făcută de copii.

Același procedeu este identificat și pentru cuvântul *gâjgărăie* (formație onomatopeică după modelul *gâjâi*): mulțime de insecte → mulțime de lume → îmbulzeală, îngheșuială, forfotă → amestecătură de glasuri, haraiman, ceartă.

Hălăl1u (un format semianalizabil, derivat cu sufixul *-ău*, cf. *hălălăi*, de origine onomatopeică)⁴, înregistrat cu două sensuri aflate în relație de sinonimie graduală: „1. hălălăile, hărmălaie; chiloman, haraiman; 2. scandal”.

Holălăială (*holălăZ* s.v. *olălăi* + *-eală*), formă neînregistrată în dicționarele generale, prezintă, de asemenea, relația de sinonimie graduală și relația cauză–efect: „1. Amestec de glasuri; gălăgie, chiloman, haraiman, hălălăială; 2. Văicăreală, jalet”.

Lăvră (< vsl. *Лавра*, ngr. *λαύρα*) dezvoltă la nivel dialectal un sens inedit (ironic), prin derivarea semantică: „adunare gălăgioasă, hărmăiale, joc zgomotos de copii; gălăgie, zarvă, haraiman” (Ce *lavră* e asta, mă, răilor; așa stați voi în clasă?). Dintre sensurile înregistrate de MDA, sunt relevante două înțelesuri învechite și regionale, care ar fi putut dezvolta sensul ironic al unui termen de origine religioasă: „adunare zgomotoasă de persoane” și „larmă”.

Răiălă (< *răi* + *-eală*), cuvânt neînregistrat în dicționarele generale, definit drept „răutate, mânie, iuțeață; ceartă, gălăgie, haraiman”, prezintă un proces derivativ (semantic) gradual și relația cauză–efect (răutate – ceartă, gălăgie).

2. TERMENI DIALECTALI DIN DACOROMÂNĂ VORBITĂ ÎN AFARA GRANIȚELOR ȚĂRII (pe baza ALR. *Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*)

2.1. Termeni identificați la răspunsul principal

Analiza materialului pune în evidență trei arii mari, formate de termenii *larmă*, *gălamă* și *gălăgie* (termeni analizați la capitolul 1), din totalul de 64 de puncte cartografice. Ceilalți termeni, fiecare dintre ei fiind înregistrat într-un singur punct, sunt:

– *kicoĖălă* < *a chicoti* (< *chicot* < bg., sb. *kikot*) + suf. *-eală*, „izbucnire (zgomotoasă) de răs; chicotit” – DEX 2009;

– *lom*, cf. srb. *lom* „1. trosnet, pocnet; huruit. 2. (fig.) zarvă, vacarm, tămbălău. 3. grămadă, norman, maldăr” – Tomici 1998;

– *răsfă*~ (termen neînregistrat în dicționarele generale), „(se zice când) unii plâng, unii zbiară” (comentariu metalingvistic din ALR. *Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*);

– *năroĖĂe* (cf. srb. *nered*, de la care reținem sensul de „învălmășeală, dezordine, îmbulzeală, tărăboi; panică” – Tomici 1999);

– *guăgúĖă* (cf. srb. *gungula* „1. gălăgie, larmă, tărăboi, hărmălaie, învălmășeală, îmbulzeală. 2. dezordine, neorânduială, haos” – Tomici 1998);

⁴ După modelul *olăl1u* „țipăt; om certăreț” cf. (a) *olălăi* „(a) țipa” (*Formarea cuvintelor* 2015: 493)

– *grá~e* (cf. srb. *graja* „gălăgie”). Interesant este faptul că vechiul slav *grajati* „a cârâi, a croncăni”, care numai în limba sârbă are și sensul de „a vorbi”, a ajuns în unele dialecte sârbești să aibă mai întâi sensul de „a face gălăgie”, sens cu care a fost împrumutat de românii (*a grăi* > *grai*); aici, „înțelesul a evoluat până la «a vorbi», încă în epoca străromână (căci și aromânii și istroromânii îl cunosc numai cu acest înțeles), reîmprumutându-l apoi, în această nouă accepțiune, sârbilor din Craina Negotinului și din Crna Reka” (Pușcariu 1940: 292).

– *gălă~* (cf. srb. *galamiti* „a face gălăgie, a face zarvă, a face zgomot, a țipa, a urla” – Tomici 1998) înregistrat cu înțelesul „fac mare gălai, zbiară, cântă” (comentariu metalingvistic din ALR. *Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*).

2.2. Alți termeni folosiți la răspunsuri secundare

Au mai fost identificați următorii termeni din răspunsuri secundare:

– *năl~ágă* (< srb. *naloga*, укр. *налога* – MDA²) – de la care reținem sensul „lume multă care se înghesuie” – MDA², înregistrat într-un singur punct;

– *olă~ălă* (neînregistrat în dicționare, poate fi pus în relație cu verbul *olălăi* (< ns, cf. *lălăi*, formație onomatopeică) cu sensul principal „a face gălăgie”, înregistrat într-un singur punct;

– *zberát* [*zbiara* (< probabil lat. *exbelare) + *-et* – DEX 2009], înregistrat în două puncte, alături de termenul înrudit *zb~érâte*, înregistrat într-un singur punct;

– *ureĖălă* [*a ureza* (v. *ura* < lat. *orare*) + *-eală*]⁵ cu sensul „când se joacă și se sfădesc, zbiară, fac gălamă; la nuntă, cântă, urează”, înregistrat într-un singur punct, la fel ca și termenul înrudit *urăĖát*.

– *galaváz* (neînregistrat în dicționarele generale), cu sensul „lume multă, grămadă mare”, înregistrat într-un singur punct.

3. ANALIZĂ ONOMASIOLOGICĂ ȘI LEXICO-SEMANTICĂ

Analiza termenilor înregistrați în dacoromână și discutați în capitolele 1 și 2 indică faptul că principalul procedeu pentru obținerea sensului de „gălăgie” este derivarea semantică, așa cum apare în următoarele situații: *bleodógor*, *.iorbalác*, *galaváz*, *năl~ágă*, *năroĖĂ~e*, *lom*, *gâjgărăie*, *gărăiălă*, *hălái(ul)*, *.oroból*, *alá~* și *haz*. Deosebit de interesante sunt cazurile de derivare semantică prin metonimie (*răiălă*, *hîrgalăș*), precum și prin metaforă (*lávvră*, *blazgónie*, *cravál*, *gúră*). Numeroase sunt și formațiile onomatopeice: *kicoĖălă*, *gâjgărăie*, *gărăiălă*, *hălái(ul)*, *tără~1u*, *Ōiote*, *h^aodçróg*, *húiet*, *sŌilal²©*, *holălăiălă*, *hărmălă~e*, *.oroból*.

Din punct de vedere semantic, analiza termenilor permite identificarea unor seme diferențiatore:

⁵ Pentru interpretarea și răspândirea formei *urezá*, vezi Manta 2014: 82.

- [intensitate crescută] = cu o intensitate (sonoră) mai pronunțată față de termenul neutru *gălălîe*: *alimá~*, *zb~ără*, *glágumă*, *h^oodéróg*, *gălá~*; *hara~mán*, *năroĚĚe*, *tărăbó~*, *guăgúŌă*, *blazgónie*, *.oroból*, *gîlĚávă*, *ureĚălă*, *kicoĚălă*, *olal²©*, *hălái(ul)*, *húiet*; *balamúc*, *hărmălă~e*, *Öilomán*, *hîrgaláš*, *răsfă~*, *to~*, *lávřă*, *lom*, *scandál*, *hălăl1u*, *hóhot*, *sÖilal²©*, *Öiote*; *.iorbalác*, *holălăiálă*.
- [tulburare] = care presupune o stare de dezordine (adesea asociată cu prezența unei mulțimi de obiecte) sau de agitație (adesea asociată cu prezența unei mulțimi de oameni): *lărmă*, *zărvă*, *vică*, *hormót*, *hóle*; *hara~mán*, *năroĚĚe*, *tărăbó~*, *guăgúŌă*, *bleodógor*, *năl^oágă*, *galaváz*, *golomóz*, *nilíniști*, *rémet*; *balamúc*, *hărmălă~e*, *Öilomán*, *hîrgaláš*, *răsfă~*, *to~*, *lávřă*, *lom*, *scandál*, *hălăl1u*; *.iorbalác*, *holălăiálă*.
- [mulțime] = care implica prezența mai multor persoane, animale, obiecte: *alá~*, *jĂmăt*; *blazgónie*, *gâjgărăie*, *bleodógor*, *năl^oágă*, *galaváz*, *golomóz*, ; *balamúc*, *hărmălă~e*, *Öilomán*, *hîrgaláš*, *răsfă~*, *to~*, *lávřă*, *lom*, *gărăiálă*; *.iorbalác*, *holălăiálă*.
- [negativ] = asociat cu o stare negativă (adesea, un conflict): *hólcă*; *.oroból*, *gîlĚávă*; *scandál*, *hălăl1u*, *gărăiálă*; *.iorbalác*, *holălăiálă*.
- [animal] = asociat cu sunetele/strigătele emise de animale: *hălái(ul)*; *sÖilal²©*, *gâjgărăie*, *gărăiálă*, *tărăr1u*.
- [secvențial] = asociat cu un zgomot (fapt sonor) izolat (pentru obținerea conceptului de „gălăgie” fiind necesară repetarea acestui zgomot): *zgomót*; *olal²©*; *hóhot*, *Öiote*.
- [prelungit]: cu o durată crescută față de termenul neutru *gălălîe*: *húiet*, *olăiálă*; *sÖilal²©*, *Öiote*, *tărăr1u*.
- [monoton] = care își păstrează același ton: *olăiálă*; *tărăr1u*.
- [pozitiv] = asociat cu o stare pozitivă (de obicei, cu râsul): *haz*, *rîs*; *ureĚălă*, *kicoĚălă*; *hóhot*.
- [intensitate scăzută] = o intensitate (sonoră) mai pronunțată față de termenul neutru *gălălîe*: *nilíniști*, *rémet*.

Dintre semele discutate, primele patru ([intensitate crescută], [tulburare], [mulțime], [negativ]) sunt mai apropiate de valoarea semantică inerentă a conceptului „gălăgie”, motiv pentru care majoritatea termenilor prezintă unul sau mai multe dintre aceste seme. Diametral opusă este situația semelor [pozitiv] și [intensitate scăzută], care se află în opoziție cu conceptul de „gălăgie”, motiv pentru care caracterizează cei mai puțini și cei mai slab reprezentativi termeni dintre cei discutați în lucrarea de față.

Tabelul 1

Seme diferențioare ale termenilor din dacoromână care desemnează conceptul de „gălăgie”

	intensitate crescută	tulburare	mulțime	negativ	animal	secvențial	prelungit	monoton	pozitiv	intensitate redusă
<i>gălălîe</i>										
<i>grăe</i>										
<i>alimă</i>	+									
<i>zbără</i>	+									
<i>glăgumă</i>	+									
<i>h^ood^erög</i>	+									
<i>gălă</i>	+									
<i>hara[~]mán</i>	+	+								
<i>năro^EĂ[~]e</i>	+	+								
<i>tărăbó</i>	+	+								
<i>guăgú^Oă</i>	+	+								
<i>blazgónie</i>	+		+							
<i>.oroból</i>	+			+						
<i>gíl^Eávă</i>	+			+						
<i>ure^Eálă</i>	+								+	
<i>kico^Eálă</i>	+								+	
<i>olal²©</i>	+					+				
<i>hălái(ul)</i>	+				+					
<i>balamúc</i>	+	+	+							
<i>hărmălăe</i>	+	+	+							
<i>Öilomán</i>	+	+	+							
<i>hîrgalș</i>	+	+	+							
<i>răsfă</i>	+	+	+							
<i>to</i>	+	+	+							
<i>lăvră</i>	+	+	+							
<i>lom</i>	+	+	+							
<i>scandál</i>	+	+		+						
<i>hălăl¹u</i>	+	+		+						
<i>húiet</i>	+						+			
<i>hóhot</i>	+					+			+	
<i>sÖilal²©</i>	+				+		+			
<i>Öiote</i>	+					+	+			
<i>.iorbalác</i>	+	+	+	+						
<i>holălăiálă</i>	+	+	+	+						
<i>lărmă</i>		+								
<i>zărvă</i>		+								
<i>vică</i>		+								
<i>hormót</i>		+								
<i>hóle</i>		+								
<i>bleodógor</i>		+	+							

<i>năl^oágă</i>		+	+							
<i>galaváz</i>		+	+							
<i>golomóz</i>		+	+							
<i>alá[~]</i>			+							
<i>jĂmăt</i>			+							
<i>gájgărăie</i>			+		+					
<i>gărăiálă</i>			+	+	+					
<i>tărăr1u</i>					+		+	+		
<i>zgomót</i>						+				
<i>olăiálă</i>							+	+		
<i>haz</i>									+	
<i>rís</i>									+	
<i>nîlnîşti</i>		+								+
<i>rémet</i>		+								+

4. TERMENI DIN CELELALTE DIALECTE ALE LIMBII ROMÂNE

4.1. Aromâna (pe baza hărții 95, ALDA, vol. I)

Termenul *hálat*^o (< tc. *hâlât*, cu sensul „știre” la grămosteni – DDA) este înregistrat ca prim răspuns în 10 localități cu grai grămostean din Bulgaria și Republica Macedonia de Nord și în alte două localități ca răspuns oferit de informatori ocazionali (Grecia, grai pindean și grai grămostean); termenul este supus unei derivări semantice (știre → gălăgie).

Vr÷áv₋ (< bg. *vrěva*) este folosit în patru localități ca prim răspuns și într-o localitate ca al doilea răspuns: grai fărșerot (Grecia și Albania), grai grămostean (Republica Macedonia de Nord), grai pindean (Grecia) și grai moloviștean (Republica Macedonia de Nord). Interesant este că în vechea dacoromână termenul *vreávă* apare cu sensul „murmur, tumult, agitație” (DDA). În dicționarele românești, lexemul este înregistrat cu sensurile: „(Înv.) 1. Strigăt” și „3. Gălăgie (1)” (MDA).

Cuvântul *Íurultíã* (< tc. *gurulti* – DDA), cu variante fonetice *Íuluntii* și *Íulurdie*, este folosit în cinci localități din Republica Macedonia de Nord (grai grămostean, fărșerot și găpoștean), Grecia (grai pindean) și Albania (grai fărșerot).

Lávă (< cf. dr. *lávra* și tc. *velvéle* – DDA), cu variante fonetice (*l÷ávă*, *láví*), desemnează noțiunea de ‘gălăgie’ în paisprezece localități din Grecia (grai pindean dominant în 10 localități, grai fărșerot și grai grămostean) și în Republica Macedonia de Nord (grai fărșerot). Termenul *lávra* din dacoromână este analizat la capitolul 1.

Șămătă (< tc. *chamata* – DDA), cu variante fonetice (*șimătă*, *bum₋tă*, *șÿmătă*), este înregistrat ca răspuns principal în nouă localități din Republica Macedonia de Nord (grai fărșerot), Albania (grai fărșerot și grăbovean) și Grecia (grai grămostean), ca al doilea și al treilea răspuns în două localități din Grecia (grai

fărșerot și grămostean) și Republica Macedonia de Nord (grai fărșerot). Termenul este, de asemenea, înregistrat în dialectul meglenoromân (Capidan).

Fasarie (< cf. alb. *fasari*, gr. *fasaria* – DDA), cu variantă fonetică (*făsârie*), este folosit ca răspuns principal într-o localitate din Grecia (grai fărșerot) și ca răspuns secundar în patru localități din Grecia (grai fărșerot, pindean și grămostean).

C_vgă (v. *câvḡă* < tc. *qavgha* – DDA) este înregistrat într-o localitate din Grecia (grai grămostean). Termenul apare și în meglenoromână (Capidan). Merită precizat că termenul *cavḡă* este înregistrat, de asemenea, în MDA și în DAR, dar cu sens de „ceartă”.

AyurlărĂ (v. *aurrăre* < lat. **ur(u)lare* – DDA) a fost înregistrat într-o localitate din Grecia (grai fărșerot și grabovean).

ZălăÑii (neînregistrat în dicționarele consultate) a fost notat într-o localitate din Grecia (grai fărșerot). Putem asocia cu substantivul grecesc *sálayo* „(pop.) 1. zgomot mare făcut de un grup de oameni sau de animale aflate în mișcare 2. strigătul cu care ciobanul își îndrumă turma” – Babiniotis 2005.

Termenul *c_lb_ldŌe* (< tc. *qalabalyq* – DDA) este al doilea răspuns înregistrat într-o localitate din Grecia (grai fărșerot). Termenul apare și în dialectul meglenoromân în forma *c_lb_lŕc* (localitatea Bóimița / gr. Αχιúpolis, graiul din LúnĒiâ). Ca și în cazul dacoromânei (pentru care nu am identificat acest sens în sursele analizate, dar sensul există în dicționare), se produce o derivare semantică: obiecte felurite în dezordine → încurcătură, zarvă, scandal⁶→gălăgie.

4.2. Meglenoromâna (pe baza *Dicționarului meglenoromân* – Th. Capidan)

Pentru dialectul meglenoromân, am folosit *Dicționarul meglenoromân* (Capidan) și ALDA, vol. I. Termenii identificați (*c_lb_lŕc*, *cávḡă* și *gilĒávă*) au fost deja analizați în capitolele anterioare.

4.3. Istroromâna

Pentru dialectul istroromân nu au fost identificate date privind conceptul analizat în materialele consultate de noi: Sextil Pușcariu, *Studii de istroromână*, vol. 1 *Texte*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1906; Kovačec August, *Descrierea istroromânei actuale*, București, Editura Academiei, 1971; Antonio Dianich, *Vocabolario istroromeno-italiano. La varietà istroromena di Briani (Baršćina)*, Pisa, Edizioni ETS, 2010; Vasile Frățilă, *Studii istroromâne*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Ioan-Mircea Farcaș. Editura Universității din București, 2016; Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998; Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, București, Editura Academiei, Institutul de Lingvistică din Cluj, 1959.

⁶ Vezi Suciú 2010: 142 s.v. *calabalŕc*.

5. CONCLUZII

Materialului dialectal expus în lucrarea de față evidențiază utilizarea unui număr foarte mare de termeni pentru conceptul „gălăgie” în dialectele analizate. Etimologiile identificate sunt variate (ucraineană, sârbă, bulgară, turcă, greacă, formație onomatopeică, etimon latinesc); demn de reținut este faptul că etimonul latinesc a fost păstrat și în graiurile vorbite în afara granițelor (*zberát, zb~éráte, ureĚálă, urăĚát, ayurlárÁ*).

Reținem câteva aspecte care susțin unitatea limbii române: *lármă, gălăgie, gúră, rís, Őilomán* sunt termeni folosiți în graiurile dacoromâne din țară și în graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc; alți termeni comuni din dacoromână și din graiurile din afara țării sunt: *zárvă, năl'ágă, kicoĚálă, olă~álă, zberát, zb~éráte, ureĚálă, urăĚát* – chiar dacă aceștia nu dezvoltă sensul de „gălăgie” în graiurile din România; *vreávră, l÷ávră* (dc. *leávră*) sunt lexeme comune dialectelor aromân și dacoromân; alt element comun este *c_lb_ldÖe* (aromână), *c_lb_lĚc* (meglenoromână), *calabal½c* (dacoromână, unde nu este înregistrat cu sensul „gălăgie”).

BIBLIOGRAFIE

- Formarea cuvintelor* 2015 = *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al IV-lea, *SUFIXELE. Derivarea nominală și adverbială*, partea 1, coordonator: Marina Rădulescu Sala, București, Editura Academiei Române.
- Manta 2014 = Mara-Iuliana Manta, **A chiui** – comentarii *etnolingvistice*, în „Fonetică și dialectologie” XXXIII, p. 81–86.
- Marian 2016 = Rodica Marian, *Analogia semasiologică. Unele consecințe ale împrumutului în relația limbă–mentalitate. Bogăția semantică a cuvântului lume*, în „Dacoromania”, serie nouă XXI, nr. 1, p. 60–67.
- Marin 2011 = Maria Marin, *Termeni pentru viclean în graiurile dacoromâne sudice*, în „Fonetică și dialectologie”, XXX, București, Editura Academiei Române, p. 21–26.
- Moroianu 2009 = Cristian Moroianu, *Motivarea internă a relațiilor semantice. Sinonimia analizabilă*, în vol. *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze. I. Gramatică. Lexic, semantică și terminologie. Istoria limbii și filologie. „Actele celui de-al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română”*, București, 4–5 decembrie 2009. Editori: Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae, Editura Universității din București, 2010, p. 273–283.
- Nevaci 2013 = Manuela Nevaci, *Identitate românească în context balcanic*, București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române.
- Nevaci 2018 = Manuela Nevaci (coord. și autor), *Convergențe lingvistice balcano-romanice în dialectele românești sud-dunărene*, Carmen-Irina Floarea, Ionuț Geană, Teodora Toroipan (coautori), București, Editura Universității din București.
- Pavel 2016 = Vasile Pavel, *Aspecte onomasiologice ale cercetării motivației în cartografia lingvistică și dialectologie*, în „Philologia”, LVIII, Chișinău, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, p. 100–108.

- Popovschi 2018 = Liliana Popovschi, *Particularități onomasiologice ale terminologiei corpului omenesc (pe baza atlaselor lingvistice românești)*, Chișinău, Institutul de Filologie al AȘM.
- Pușcariu 1940 = Sextil Pușcariu, *Limba română. Privire generală*, volumul I, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”.
- Ricken 1960 = U. Ricken, *Observații asupra onomasiologiei*, în „Limba română”, anul IX, nr. 4, București, Editura Academiei, p. 3–23.
- Saramandu 2022 = Nicolae Saramandu, *Limba română. Originile*, București, Editura Academiei Române.
- Suciu 2010 = Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române*, vol. II, *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, Editura Academiei Române.
- Tratat 1984 = *Tratat de dialectologie românească*, Valeriu Rusu (coord.), Craiova, Editura Scrisul Românesc.

SURSE

- ALAR I = Nicolae Saramandu (autor), Manuela Nevaci (ed.), *Atlasul lingvistic al dialectului aromân*, vol. I, București, Editura Academiei Române, 2014.
- Alexici 1966 = G. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, tomul II (inedit), publicat cu un studiu introductiv, note și glosar de Ion Mușlea, București, Editura Academiei.
- ALR. *Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc* = *Atlasul lingvistic român. Graiurile din Morava, Dunăre și Timoc*, vol. I. *Corpul omenesc*, de Ioan Faiciuc, Petru Neiescu, Eugen Beltechi, Nicolae Mocanu, București, Editura Academiei Române, 2021–.
- ALRR. *Sinteză I* = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Sinteză (ALRR. Sinteză)*, coordonator: Nicolae Saramandu, volumul I, colectiv redacțional: Dana-Mihaela Zamfir, Marilena Tiugan, Verginica Barbu Mititelu, Carmen Radu, Irina Floarea, Mihaela Morcov, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Babiniotis 2005 = Georgios Babiniotis, *Dicționarul limbii neoeleene*, ediția a II-a, Centrul de Lexicografie, Atena. [Γεώργιος Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Β' Έκδοση, Κέντρο Λεξικογραφίας, Αθήνα].
- Capidan 1935 = Theodor Capidan, *Dicționar meglenoromân*, Academia Română, „Studii și cercetări”, XXV.
- CDER = A. Ciorănescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Biblioteca Filológica, Universidad de La Laguna, Tenerife. / A. Ciorănescu, 2002, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Sacculum I. O, 1958–1966.
- Cohuț, Vulpe 1973 = Cornelia Cohuț, Magdalena Vulpe, *Graiul din zona Porțile de Fier*, vol. I, București, Editura Academiei.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea/Tipografia Ziarului „Universul” S. A., 1913–1948.
- DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, București, Editura Academiei, 1963; ediția a doua augmentată, București, Editura Academiei, 1974.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.
- DEXI 2007 = *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator Eugenia Dima, Chișinău, Editura Gunivas & Arc.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române (DLR)*, serie nouă, redactori-responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur,

- acad. Ion Coteanu, acad. Marius Sala, acad. Gheorghe Mihăilă, București, Editura Academiei, 1965–2010.
- DLRLV 1987 = *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780) – Termeni regionali*, Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Folclor din Oltenia și Muntenia 1970* = *Folclor din Oltenia și Muntenia. Texte alese din colecții inedite*, V, București, Editura Minerva.
- GD. Olt. 1967 = *Glosar dialectal. Oltenia*, București, Editura Academiei.
- Lexic regional 1967 = *Lexic regional*, vol II, redactor coord. Lucreția Mareș, București, Editura Științifică.
- Șerban 1951 = V. Șerban, *Vocabular regional (satele de la Valea Bahnei)*, în „Cum vorbim” nr. 2, 34/ 1951, p. 34.
- TD. Muntenia I = *Texte dialectale. Muntenia I*, sub conducerea lui Boris Cazacu, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană și Magdalena Vulpe, București, Editura Academiei, 1973.
- TD. Muntenia II = *Texte dialectale. Muntenia II*, publicate sub redacția lui Boris Cazacu, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană și Magdalena Vulpe, București, Editura Academiei Române, 1975.
- TDG. Dobrogea = *Texte dialectale și glosar–Dobrogea*, Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu, Seria II, [București], 1987.
- Todoran 1960 = Romulus Todoran, *Material dialectal. Din însemnările lexicografice ale lui I. Micu Moldovanu*, București, Editura Academiei.
- Tomescu 1944 = Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*, Slatina, Tipografia „Tiparul Oltului”.
- Tomici 1998 = Mile Tomici, *Dicționar sârb–român. A–L*, Savez Srba Rumuniji, Temišvar.
- Tomici 1999 = Mile Tomici, *Dicționar sârb–român. Lj–P*, Savez Srba Rumuniji, Temišvar.
- Tomici 2005 = Mile Tomici, *Dicționar român–sârb*, București, Editura Academiei Române.
- Tomici 2009 = Mile Tomici, *Dicționar frazeologic al limbii române*, București, Editura Saeculum Vizual.
- Udrescu 1967 = D. Udrescu, *Glosar regional. Argeș*, București, Editura Academiei.

TERMS FOR GĂLĂGIE ('NOISE') IN ROMANIAN

Abstract

The purpose of this paper is to describe and discuss the terms used for 'noise' in Romanian dialects. The discussed data comes from *Romanian Regional Linguistic Atlas. Synthesis I*, as well as numerous other dialect atlases, dialectal and folkloric resources. Besides the geographical distribution and etymology of all the registered answers, discussed in the three separate chapters (Dacoromanian terms used in Romania, Dacoromanian terms used outside Romania and terms used in the other dialects of Romanian), the paper includes an onomasiological and lexico-semantic approach of the Dacoromanian terms. The present paper proves the use of a large number of terms, with various etymologies, for expressing the notion of 'noise' in Romanian language. The use of common terms both inside and outside the borders of Romania provides evidence for the unity of Romanian language.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române
Calea 13 Septembrie, nr. 13
maraimanta@gmail.com
louizou@gmail.com

